

Det ensam barnet

Lärande och värdeförhandlingar i mottagandet av barn på flykt

En av samtidens stora frågor och utmaningar handlar om de miljontals människor som befinner sig på flykt i världen. Utmaningarna är både praktiska och moraliska. Dels har det visat sig svårt att styra hur människor rör sig. Att bygga murar för att stänga människor ute är i förlängningen ett ohållbart verktyg. Dels är det moraliskt problematiskt att aktivt hindra människor att fly för sina liv och söka asyl i andra delar av världen än där de är födda.

Det stora antalet människor på flykt har inte heller undgått Sverige, även om den nära omgivningen inte är präglad av väpnade konflikter och stor fattigdom. Mellan 2014-2016 sökte 44 617 ensamkommande barn asyl i Sverige, 39 972 pojkar (90 %) och 4 645 flickor (10 %).¹ Möten med de ensamkommande barnen ger upphov till frågor som är symptomatiska för det mångfaldssamhälle vi lever i. De väcker frågor, frustration, konflikter, ny kunskap och ibland fördomar om betydelsen av t.ex. kultur, värderingar, relationen individ- grupp, män och kvinnor. Vägen för de nyanlända mot "ett vanligt liv" är därför betingad dels av en mängd sammanvävda kontextuella faktorer i det nya hemlandet, dels av erfarenheterna hos barnen både utifrån vad de har med sig och vad de försöker etablera. Ytterst handlar frågorna om vilket samhälle vi vill bygga och vad som kännetecknar ett gott samhälle.

I centrum för mottagandet av dessa barn står aktörer som ansvarar för olika delar av de ensamkommande barnens behov, främst Hem för vård och boende (HVB-hem), socialtjänst, gode män och skolan. I mötet med de ensamkommande barnen uppstår frågor och utmaningar som rör de mottagande aktörernas uppdrag och ansvar och den samverkan som krävs av dem i en ny situation (Çelikaksoy & Wadensjö 2016).

I det svenska samhället finns motsättningar mellan å ena sidan de som menar att det stora antalet ensamkommande barn som kommit till Sverige under senare år utgör en stor utmaning mot de värden som präglar det svenska samhället och å andra sidan de som menar att de skillnader som finns mellan svenska ungdomar och de ensamkommande barnen är kraftigt överdrivna och att det inte kommer att innebära några särskilda belastningar för det svenska samhället. Dock saknas det i stor utsträckning forskning kring vilka spänningar och konflikter som uppstår i mötet mellan de ensamkommande barnen och det omgivande svenska samhället.

Syftet med detta forskningsprojekt är i ett första steg att genom intervjuer och deltagande observationer samla in ett empiriskt material som omfattar de mottagande aktörerna, d v s personal på HVB-hem, gode män, socialtjänst och skola. I centrum för projektet står frågor om värden och värderingar och hur olika värdesystem och enskilda värden potentiellt kan komma i konflikt och leda till, värdekonflikter, formas och livnäras genom värdegemenskaper som över tid formar (nya?) värde traditioner. Vilka värden och

¹ De sex länder från vilka det kommit flest ensamkommande barn 2014-2016 är Afghanistan (25 692 barn), Syrien (5 190 barn), Somalia (3 597 barn), Eritrea (3469 barn), Irak (1 274 barn) och Etiopien (1138 barn).

värderingar en person framhåller kommer till uttryck i handlingar, föreställningar, berättelser om och upplevelser av olika situationer, frågeställningar och synsätt på tillvaron.

Syftet är i ett andra steg att analysera samarbetet, eller bristen på det samma, mellan olika mottagande aktörer ifråga om hur de utmaningar och konflikter som synliggjorts i steg ett hanteras. Detta är ett led i utgångspunkten att institutioner bär värden varför det är viktigt att studera de lärprocesser som sätts igång när etablerade institutioner och organisationer utmanas.

Frågeställningar

- 1. När och i vilka situationer uppfattar de mottagande aktörerna att centrala värden blir föremål för förhandling?**
- 2. Hur ser skillnader ut ifråga om flickor och pojkar? Accentueras vissa värdekonflikter relaterat till kön och i så fall på vilket sätt?**
- 3. Hur samverkar de mottagande aktörerna när förhandlingar uppstår kring de ensamma barnen?**
- 4. Hur dokumenteras dessa nya erfarenheter? Hur tas ny kunskap vidare in i respektive mottagares organisation?**

Genom aktörer som HVB-hem, skola och gode män introduceras de ensamkommande barnen till det svenska samhället och de spelar därför en viktig roll för hur barnen socialiseras in i sitt nya sammanhang. Skolan utgör en särskilt intressant aktör mot bakgrund av det värdegrundsuppdrag som skolan arbetar utifrån. Värdegrunden utgör ett koncentrat av de värden som anses oundgängliga i fostran av demokratiska medborgare.

Antalet nyanlända i Sverige under de senaste åren har också inneburit en förändrad demografi i elevpopulationen. Det svenska utbildningsväsendet står därför inför en rad utmaningar vad gäller att hitta sätt att pedagogiskt och socialt inkludera nyanlända elever och se till att de får den likvärdiga behandling och kunskap de har rätt till. Skolan har mot bakgrund av en ny situation fått ett kompletterande uppdrag. Denna situation kräver anpassade lösningar som tar hänsyn till skolans lokala kontext så att synergieffekterna av rektorers, lärares och elevers arbete tillvaratas (se vidare nedan under planerat doktorandprojekt). Målet med det planerade projektet är att definiera och utveckla sådana lösningar inte bara i relation till skolan utan också i relation till övriga mottagande aktörer.

Här uppstår viktiga frågor som rör det faktum att dessa institutioner genom nya erfarenheter och kunskaper hamnar i komplexa lärprocesser. Hur dokumenteras dessa nya erfarenheter? Hur tas ny kunskap vidare in i respektive mottagares organisation?

De olika mottagande aktörerna har olika roller för de ensamkommande barnen. Idealt samverkar de på ett sätt som leder till att barnets bästa uppfylls. För att detta ska kunna ske

krävs att de mottagande aktörerna samverkar. Dock arbetar de med mycket olika förutsättningar och deras olika ansvarsområden kan komma att kollidera. Till exempel kan skolplikten, som skolan har att upprätthålla, kollidera med HVB-hemmens ansträngningar att förbereda barnen för vuxenliv och självständighet. Vidare kan gode mäns välvilja och generositet gentemot ”sina barn” komma i konflikt med HVB-hemmens försök att bygga en jämlik och rättvis miljö på boendet. Situationer som dessa kräver kontinuerliga förhandlingar och omförhandlingar mellan de olika mottagande aktörerna för att barnets bästa ska kunna hamna i centrum. Vi vill undersöka vilken roll dessa nya erfarenheter spelar i samverkan mellan de olika mottagande aktörerna och hur lärprocesserna förvaltas och institutionaliseras hos respektive mottagande aktör.

En central del av detta forskningsprojekt är alltså samverkan mellan olika mottagande aktörer i förhållande till de ensamkommande barnen. Angreppssättet är nytt då tidigare forskning om ensamkommande barn tenderar att vara ensidigt och specifikt inriktade på någon av de olika aktörerna eller ensidigt på de ensamkommande barnen. Det saknas studier av hur samspelet och lärprocesser mellan de olika mottagande aktörerna ser ut. (Hedlund 2016, Wernesjö 2014, Bak & Brömssen 2013, Lundberg 2011, Andersson m fl. 2010, Vitus & Lidén 2010, Hultmann 2008, Derluyn & Broekært 2007, Wallin & Ahlström 2005, Bunar 2015, Skowronski 2013, Wernesjö 2014, Kohli 2010, Stretmo & Melander 2013).

Teoretisk grund

Teoretiskt tar den etiska analysen av empirin sin utgångspunkt i de ovan nämnda begreppen värdetradition, värdekonflikt och värdegemenskap. (se t.ex. Bexell & Stenius 1997, Bexell 1998 och Christoffersen 1998). En individ som uppbar vissa värden kan betraktas som exponent för en eller flera värdetraditioner. En värdetradition föreligger enligt filosofen Bo Petersson när olika livsåskådningar innehållsligt stämmer överens ifråga om vissa kärnvärden (Petersson 1997). Det innebär att en värdetradition kan vara brokig men har ett tydligt epicentrum.

Detta forskningsprojekt utgår alltså från frågor som rör värden som den enskilde och grupper, samt institutioner uppbar. Viktigt är värdeförmedling och värdeförändring. Vad krävs för att vi ska kunna tala om att en värdeförskjutning har ägt rum? Forskning i Danmark visar på den inverkan som nära institutioner har på nyanlända. Även om de nyanlända kommer ifrån länder där tilliten till det omgivande samhället är låg, både mellanmänniskt och i relation till samhälleliga institutioner och myndigheter, så anpassar sig de nyanlända redan inom några år till de mer tillitsfyllda relationerna i det danska samhället (Dinesen & Hooghe 2010, Rothstein 2015). Rättvisa institutioner är därmed avgörande för det demokratiska samhällets stabilitet. Den roll som familj och släkt spelar för moralisk fostran är omvittnat central. I välfärdsstater har dock den roll som det vidare omgivande samhället spelar alltmer kommit att hamna i centrum. Väl fungerande, neutrala och professionella samhällsinstitutioner har alltså också visat sig ha mycket långtgående betydelse för framväxten och upprätthållandet av demokratiska samhällen (Rothstein 2011 & 2013).

De etiska perspektiven återfinns inom utbildningsvetenskapen som till sin natur är tvärvetenskaplig. All utbildningsvetenskaplig teori relaterar på olika sätt till frågor om värden,

människosyn och barns utveckling och rättigheter. I detta projekt kompletteras värde-analysen med professor Ravi KS Kohlis modell "A Journey towards Ordinary Life"(Kohli,2011). Modellen tar sin utgångspunkt i att nyanlända barns etablering i en ny kontext är en rörelse från uppbrott och osäkerhet mot "ordinariness". Som nyanländ behöver ett nytt sammanhang rekonstrueras på flera nivåer så att det i den nya kontexten blir möjligt för barnet att bli en förändringsagent i sitt eget liv. Kohli pekar på flera faktorer som kan bidra till att etablering i en ny kontext möjliggörs (eller försvåras) (Kohli, 2007).

De ensamma barnen är utifrån dessa perspektiv mycket intressanta att studera eftersom de lämnat en social kontext och kommer till en ny social kontext i vilken de dessutom grupperas med individer från mängder av andra sociala kontexter. Här uppstår en komplex väv av värde-traditioner som vi menar är viktig att närmare analysera, både för att erhålla en bättre förståelse för det ensamma barnets väg in i den svenska samhällskontexten men också för att förfina de teoretiska verktygen.

Med denna ingång möjliggörs en förståelse av värden som något som är intersektionellt präglad, dvs. de kan oftast inte förstås med endast ett analytiskt verktyg (De los Reyes & Mulinari 2005). Teorierna om intersektionalitet som understryker betydelsen av kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning, klass, etnicitet etc. bidrar tillsammans med värdeanalyserna till en fördjupad förståelse för den komplexa interaktion som pågår mellan de ensamkommande barnen och det omgivande samhället.

Metod och genomförande

Metodologiskt består studien i första hand av kvalitativa intervjuer med mottagande aktörer. De kvalitativa intervjuerna kommer att genomföras med personal på HVB-hem (ca 15 st anställda), personal i socialtjänst (ca 10-12 st anställda), gode män (ca 10-12 st), och skolpersonal (ca 20 st). I samband med intervjuerna kommer även ett antal deltagande observationer att genomföras.

Det insamlade materialet kommer därefter att analyseras utifrån ovan anförda teoretiska utgångspunkter.

Forskningsetiska överväganden

Projektet kommer att skickas in till regionala etikprövningsnämnden. Det finns ett flertal studier som påpekat och analyserat de särskilda etiska komplikationer som uppstår i fältstudier om ensamkommande barn (Hopkins 2008, Thomas & Byford 2003).

Projektets genomförande: tre faser

I en första fas utarbetas underlag för forskningsetisk prövning. Därefter kartläggs och förbereds det aktuella fältet och insamling av empiri genom intervjuer. Till denna första fas hör också transkribering av intervjuer och viss preliminär bearbetning av insamlade data. I tid innebär den första fasen ca tre terminer.

I fas två startar den mer djuplodande teoretiska analysen av det insamlade materialet. Här inleds också publicering av forskningsresultaten i internationella tidskrifter men också i form av en antologi utgiven i det svenska samhället där samtliga delprojekt presenteras. Tidsmässigt omfattar denna fas ytterligare tre terminer som övergår i fas tre.

I fas tre, slutåret, sker en slutrapportering av projektet. Centralt i denna fas är också återkoppling till de mottagande aktörerna.

Projektgruppens sammansättning

Forskningsprojektet är tänkt att löpa över fyra år. Tyngdpunkten i projektet ligger på etisk teori och utbildningsvetenskapliga perspektiv. Detta återspeglas också i projektgruppens flervetenskapliga sammansättning. Projektgruppen består av följande forskare:

Universitetslektor, doc. Johanna Gustafsson Lundberg, disputerade i etik 2001 på en avhandling med titeln *Kyrka och kön. Om könskonstruktioner i Svenska kyrkan 1945–1985*. Gustafsson Lundberg kommer att fungera som projektledare och även ansvara för delprojektet där personal på HVB-hem kommer att intervjuas. Gustafsson Lundberg har i ett tidigare projekt om socioemotionellt arbete i förskola och grundskola (Bartholdsson, Gustafsson Lundberg och Hultin 2014) arbetat utifrån samma metoder. I det projektet analyserade Gustafsson Lundberg lärares arbete med värdefrågor utifrån ett dygdetiskt perspektiv (se t e x Gustafsson Lundberg 2015) Gustafsson Lundberg kommer också att var huvudhandledare för doktoranden i projektet som innehållsligt fokuserar på det ensamkommande barnet i skolan.

Dan-Erik Andersson, universitetslektor vid Centrum för Mellanösternstudier (CMES) och avdelningen för Mänskliga rättigheter vid Historiska institutionen ansvarar för delprojektet om socialtjänsten och de gode männen, där framförallt intervjuer kommer att utgöra den primära metoden. Vid CMES är Andersson framförallt verksam inom forskningsområdet ”Mellanöstern i Sverige” (Andersson 2014, Svensson & Andersson 2015, Eliassi, Andersson & Stenberg 2014).

Sinikka Neuhaus, teologie doktor, utbildningschef vid ämneslärarutbildningen vid Lunds universitet. Neuhaus kommer tillsammans med Johanna Gustafsson Lundberg att ansvara för de delar av projektet som berör skolan som mottagande aktör.

Doktorandtjänst

Inom ramen för en doktorandtjänst (4 år, 100 %) utförs ett särskilt delprojekt om skolan som mottagare av ensamkommande barn. Skolan som mottagande aktör är förutom HVB-hemmen den enskilt största organisationen som dagligen möter de ensamkommande barnen och som i många fall har möjlighet att följa deras utveckling över tid. År 2016 införde regeringen nya bestämmelser i skollagen och anslutande förordningar för att alla nyanlända elever ska ges de bästa förutsättningarna att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål. Regeringen införde också ytterligare möjligheter för rektorer att anpassa undervisningen i syfte att nyanlända ska få bästa möjliga förutsättningar att utvecklas, till exempel genom förberedelseklasser och prioriterad timplan.

Mer konkret handlar detta delprojektet om värdefrågor i mötet mellan de ensamkommande barnen och skolan. I Sverige finns en del forskning gjord på frågor rörande lärande och nyanlända (Bunar 2015), till vilken projektet tänks relatera, men precis som i analyserna av HVB-hemmen, socialtjänst och gode män står potentiella värdekonflikter i centrum. Samtidigt har i detta delprojekt frågor om lärsituation och frågor som rör lärares didaktiska reflektion särskild betydelse. Syftet är att identifiera vad som uppfattas utgöra hinder och möjligheter i skolans roll som värdeförmedlare i de ensamkommande barnens väg in i det svenska samhället. Hur går arbetet till? Vad fungerar bra och var finns trösklarna i arbetet? En förhoppning är att delprojektet bidrar till att medverkande rektorer och lärare genom intervjuer och diskussioner får en tydligare bild av vad de gör, vad de inte gör och hur de talar om mottagandet av nyanlända elever. För att stärka graden av samverkan mellan olika discipliner vid universitetet kommer den prospektiva doktoranden att ha sin tjänst förlagd både till Institutionen för utbildningsvetenskap och Centrum för teologi och religionsvetenskap (CTR). Handledare hämtas från båda dessa forskningsmiljöer.

Av bifogad budget framgår kostnaderna för de olika projektmedlemmarna. Utöver de medel som söks från LMK-stiftelsen så har Andersson, Gustafsson Lundberg, och Neuhaus statsfinansierad forskningstid som kompletterar den externfinansierade forskningstiden. Fördelningen i procent per tjänst är i budgeten uppdelad på tre år men respektive forskare disponerar sin tilldelade tid individuellt under fyra år. Projektet redovisas i sin helhet efter fyra år då doktorandtjänsten formellt sett upphör.

Forskningskontext och avnämningarpanel

Forskningskontext

Projektet kommer att förläggas till Centrum för teologi och religionsvetenskap.

I den direkta närmiljön och som samarbetspartner i föreliggande projekt finns Avdelningen för mänskliga rättigheter vid Historiska institutionen. Vid Centrum för Mellanösternstudier bedrivs forskning om "Mellanöstern i Sverige" och forskning kring migrationsfrågor. Vid Lunds universitet finns också Child Rights Institute at Lund University, placerad vid rättssociologiska institutionen. Studien kommer således vara en del av ett flertal etablerade miljöer vid Lunds universitet. Vid HT-fakulteterna görs också under 2017-2018 en särskild satsning på migrationsfrågor, där forskare från olika ämnesmiljöer har bildat ett nätverk för fortsatt möjlighet att dela forskningsresultat. Avslutningsvis en mer aktiv samarbetspartner utgörs av Campus Helsingborg, institution för service management och tjänstvetenskap. Universitetslektor Ulrika Westrup arbetar där med ett projekt om hur mottagandet av ensamkommande barn organiseras i Helsingborg.

Rent konkret tänker vi att samverkan med nämnda aktörer sker dels under projektets gång genom kontinuerliga seminarier med samverkansparterna där vi möts och diskuterar aspekter och frågeställningar som uppkommit inom de olika verksamheterna. Vi har också konkreta planer för hur den nya kunskap som projektet förväntas generera ska spridas. Dan-Erik Andersson är för närvarande ansvarig för en större uppdragsutbildning för Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism. I denna kurs är upplägget mycket ambitiöst med

20 kontinuerliga veckobrev och tre tredagarsinternat i Stockholm. Kursen löper från 1 april till 15 oktober och ger 7,5 högskolepoäng. Han är också delaktig i en stor uppdragsutbildning som Lunds universitet ger för Migrationsverket.

Gustafsson Lundberg är tillsammans med Neuhaus involverad i en fortbildning för Lunds kommuns gymnasieskolor som rör värdegrundsarbete. Här träffas man under en eftermiddag (3 timmar) fyra – sex gånger per år. Detta är en annan form av forskningskommunikation och diskussion med aktuella parter. Båda dessa angreppssätt kommer dock att bli aktuella i det fortsatta arbetet med spridandet av ny kunskap och samarbetet med ovan nämnda parter.

Avnämningarpanel

Utöver det ovan nämnda nätverket önskar vi genom projektet nå aktörer som kan ha nytta av vår forskning och också omvänt bidra med synpunkter på den. Behovet av den kunskap som projektet förväntas generera är också angelägen för grupper utanför de som explicit ingår i studien. Vi har därför också kontaktat ett antal nyckelpersoner och satt samman en så kallad avnämningarpanel. Denna består av personer som på olika sätt aktivt arbetar med att föra ut ny och aktuell kunskap i sina respektive organisationer/myndigheter. I uppdraget till ledamöterna i avnämningarpanelen ingår att tillsammans med forskningsprojektets ledning utforma och genomföra skraddarsydda utbildningar för anställda och aktivt verksamma personer i mottagandet av de ensamkommande barnen.

Den avnämningarpanel som knyts till projektet kommer att ha följande sammansättning:

Henrik Hedqvist, kurs- och konferensansvarig, Ledning och utveckling, Kommunförbundet Skåne. Alla Skånes kommuner är engagerade i mottagandet av ensamkommande barn och efterfrågan på fortbildning är stort. Tillsammans med Kommunförbundet Skåne kommer kurser och utbildningsdagar att anordnas. Vidare har Kommunförbundet Skåne ett nära samarbete med andra regioner i Sverige där ett regelbundet utbyte av utbildningssatsningar äger rum. Behovet av kunskap och fortbildning är lika stort i Sveriges övriga regioner.

Dilges Kartal, ordförande Skånekurd FF, fotbollsförening i div 4 Mellersta Skåne, jurist på Migrationsverket. Har grundat och driver en framgångsrik fotbollsförening som klättrat genom seriesystemet sina tre första år. Föreningen har ett omfattande mångfaldsarbete och har, i likhet med många andra idrottsföreningar, engagerat sig i ett omfattande arbete med träning och andra aktiviteter för ensamkommande barn. Tillsammans med ledningen för forskningsprojektet har föreningen beslutat sig för att anordna och bjuda in andra föreningar till kompetensutvecklingskurser för de som arbetar praktiskt med verksamhet för ensamkommande.

Henrik Törnqvist, kyrkoherde i Bergsjöns församling i Göteborg och ordförande i nätverket "Framtiden bor hos oss". Törnqvist representerar Svenska kyrkan, en av de större organisationer inom civilsamhället som arbetat med de ensamkommande barnen och flyktingfrågor. Svenska kyrkan står bakom nätverket "Framtiden bor hos oss", inom vilket en mängd aktiviteter och strategier för flyktingarbete startats och i vissa fall även utvärderats.

Tillsammans med ”Framtiden bor hos oss” kommer ledningen för forskningsprojektet att anordna utbildningar som ska riktas mot de i Svenska kyrkan som arbetar med mottagandet av ensamkommande barn.

Anna Carlstedt, ordf. i Svenska Röda korset centralt 2015-2016 och tidigare förbundsordförande för IOGT-NTO som första kvinna 2009-2015. För närvarande är Carlstedt utsedd av regeringen till Nationell samordnare mot våldsbejakande extremism.

Annika Nilsson, Forsknings och utvecklingsenheten för social hållbarhet Helsingborgs stad.

Förväntade resultat och bidrag till forskningsamhället

Föreliggande projekt förväntas resultera i fördjupad kunskap om de ensamkommande barnens situation och betydelsen av samarbetet mellan de mottagande aktörerna som står i barnens närhet. Interaktionen och eventuella brister i kommunikationen mellan de mottagande aktörerna kommer att synliggöras genom sk processanalyser av hur nya kunskaper och erfarenheter dokumenteras, analyseras och förvaltas i respektive organisation/institution.

För det andra bidrar projektet med återkopplingen till de aktörer vi studerar. Det finns en vilshenhet i de frågor som exempelvis personal på HVB-hem och socialtjänst dagligen konfronteras med. Här behövs vidareutbildning som ger möjlighet till mer kvalificerad analys av dessa komplexa frågor.

För det tredje kommer denna studie att kunna fungera som en lupp genom vilken även större sammanhang, Sverige som ett mångkulturellt land, kan analyseras mer kvalificerat, något som bidrar till att möta kommande utmaningar i en allt mer globaliserad värld.

Avslutningsvis, forskning om mottagande aktörer kring de ensamkommande barnen bidrar också med ny kunskap av väsentlig betydelse för de ensamkommande barnens möjligheter att utgöra en självklar del i de nya värdegemenskaper på vilka det goda samhället ånyo måste byggas.

Referenser

Andersson, Dan-Erik (2014) ”Svensk nykterhet möter Mellanöstern.” I Ribbing, Margareta & Karsten Thurfjell (red.) *Politik på menyn. Gastronomisk kalender 2014*. Stockholm: Norstedts

Andersson, H. E., Ascher, H., Björnberg, U. and Eastmond, M., eds. (2010) *Mellan det förflutna och framtiden: Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande*. Göteborg: Centrum för Europaforskning, Göteborgs universitet

Bak, M. and von Brömssen, K. (red.) (2013), *Barndom och migration*. Umeå: Boréa.

Bexell, Göran & Henrik Stenius (red.) (1997) *Värdetraditioner i nordiskt perspektiv. Rapport från ett symposium i Helsingfors*. Lund: Lund University Press

Bexell, Göran (red.) (1998) *Värdegemenskap i ett mångkulturellt samhälle. Rapport från ett internordiskt symposium i Lund*. Lund: Lund University Press.

Çelikaksoy, Aycan & Eskil Wadensjö (2016), *Kartläggning av erfarenheter och forskning om ensamkommande flyktingbarn i Sverige och andra länder. Rapport till Arbetsmarknadsdepartementet*. Stockholms universitet

Christoffersen, Svein Aage (red.) (1998) *Verdikonflikter i Norden. Rapport fra et symposium i Oslo*. Lund: Lund University Press.

De Los Reyes P. & Mulinari D. (2005) *Intersektinoalitet – Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö:Liber

Derluyn, I & Broekært E (2007), "Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents." *Ethnicity and Health*, 12(2).

Dinesen, Peter Thisted & Marc Hooghe (2010), "When in Rome, Do as the Romans Do: The Acculturation of Generalized Trust among Immigrants in Western Europe." *International Migration Review*, vol. 44, issue 3, 697-727.

Eliassi, Barzoo, Dan-Erik Andersson & Leif Stenberg (2014) "Fotbollströjor, terror och tillhörighetspolitik." *Idrottsforum*, ISSN 1652-7224

Hopkins, Peter (2008) "Ethical issues in research with unaccompanied asylum-seeking children." *Children's Geographies*, 6:1, s. 37-48

Hultmann, Ole (2008) *Ensamkommande barn - psykologiska perspektiv. Examination för handledar- och lärarutbildning, steg 3-nivå*. Svenska Föreningen för Klinisk Hypnos.

Jarlert, Anders (red.) (1998), *Barnet i kyrkohistorien*. Lund: Lund University Press.

Kohli, Ravi (2007), *Social Work With Unaccompanied Asylum Seeking Children*. Basingstoke Palgrave Macmillan.

Lundberg, Anna (2011), "The Best Interest of the Child Principle in Swedish Asylum Cases: The Marginalisation of Children's Rights." *Journal of Human Rights Practice*, 3 (1), 49-70.

Nardone, Mariana och Ignacio Correa-Velez (2015), "Unpredictability, Invisibility and Vulnerability: Unaccompanied Asylum-Seeking Minors' Journeys to Australia", *Journal of Refugee Studies*, doi:10.1093/jrs/fev020.

Paksuniemi, Merja (2015), "Finnish refugee children´s experience of Swedish refugee camps during the Second World War", *Migration Letters*, Vol. 12(1), s. 28–37.

Rosenblum, Marc R. (2015), *Unaccompanied Child Migration to the United States. The Tension between Protection and Prevention*, Washington, DC: Migration Policy Institute.

Rosenblum, Marc R. and Isabel Ball (2016), *Trends in Unaccompanied Child and Family Migration from Central America*, Washington, DC: Migration Policy Institute.

Rothstein, Bo (2011) *The Quality of Government: Corruption, Social Trust, and Inequality in International Perspective*. Chicago: Chicago University Press.

Rothstein, Bo (2013), "Corruption and Social Trust: Why the Fish Rots from the Head Down." *Social Research*, vol. 80, no. 4, 1009-1032.

Rothstein, Bo (2015), "Ett tillitsfullt samhälle klarar att ha stor etnisk mångfald." *Dagens Nyheter*, 2015-11-01.

Santavirta Torsten, Nina Santavirta, Theresa S. Betancourt och Stephen E. Gilman (2015), "Long term mental health outcomes of Finnish children evacuated to Swedish families during the second world war and their non-evacuated siblings: cohort study", *British Medical Journal*, 2015;350:g7753 doi: 10.1136/bmj.g7753

Skowronski, E. (2013). Skola med fördröjning: nyanlända elevers sociala spelrum i "en skola för alla". Doktorsavhandling.

Stenberg, Leif (2006) "Förändringsprocesser, makt och diskurs", i: Liljefors Persson, Bodil & Johanna Gustafsson Lundberg, *Religion, politik och globalisering. Religionsdidaktiska perspektiv*. Föreningen Lärare i Religionskunskap, årsbok 2006.

Stretmo, L, Melander, C (2013) *Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp*. FoU i Väst/GR rapport 2: 2013. Göteborg.

Svensson, Johan & Dan-Erik Andersson (2015) "What Role Do Changes in the Demographic Composition Play in the Declining Trends in Alcohol Consumption and the Increase of Non-drinkers Among Swedish Youth?" *Alcohol and Alcoholism*, 2015, 1-5 doi: 10.1093/alcalc/agv074

Thomas, Samantha & Sarah Byford (2003) "Research with unaccompanied children seeking asylum." *BMJ*, vol 327, December 2003

Vitus, K., & Lidén, H. (2010), "The status of the asylum-seeking child in Norway and Denmark: Comparing discourses, politics and practices." *Journal of Refugee Studies*, 23, 62-81.

Wallin, AM, Ahlström GI (2005) "Unaccompanied young adult refugees in Sweden, experiences of their life situation and well-being: A qualitative follow-up study." *Ethnicity and Health*. vol. 10, No 2.

Wernesjö, Ulrika (2014), *Conditional Belonging. Listening to Unaccompanied Young Refugees' Voices*. Doktorsavhandling vid Uppsala universitet.

Åsbrink, Elisabeth (2011), *Och i Wienerwald står träden kvar*. Stockholm: Natur & Kultur.